

Welk perspectief voor ouderen binnen de exit-strategie?

1. Aanleiding

Om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan hebben de regeringen in ons land zeer ingrijpende maatregelen genomen.

Deze maatregelen hebben ertoe geleid dat de verspreiding van het virus afgeremd kon worden en dat er zich in de ziekenhuizen geen capaciteitsprobleem heeft gesteld. Daardoor konden moeilijke keuzes worden vermeden die zich in andere landen noodgedwongen wel hebben voorgedaan, vaak in het nadeel van patiënten die ouder en kwetsbaarder waren.

Deze dwingende crisismaatregelen waren noodzakelijk. Maar ze zijn ook zeer ingrijpend. Zeker voor ouderen, die als risicogroep worden gezien omwille van hun grotere kwetsbaarheid voor het virus, hebben de maatregelen een grote impact op hun dagelijks leven, hun welzijn en hun sociale contacten. Daardoor hebben zij des te meer behoefte aan perspectief in deze crisis.

Op dit moment ligt er in de media en de politieke besluitvorming een bijzonder accent op 'de' kwetsbaarheid van 'de' ouderen. Dat is begrijpelijk. We zijn er ons van bewust dat het virus in zijn dodelijkste vorm vooral de oudsten en meest kwetsbaren onder ons treft. De situatie die we in een aantal woonzorgcentra meemaken, maakt dat zeer confronterend duidelijk.

Anderzijds mag niet uit het oog worden verloren dat 'ouderen' als afbakening makkelijk drie generaties aan mensen omvat, waarin lang niet iedereen kwetsbaar is. De situatie van een gezonde 65'er kan je niet vergelijken met die van een zorgbehoevende 95-plusser. Ouderen zijn als bevolkingsgroep – onder meer wat gezondheid betreft – zeer divers en heterogeen.

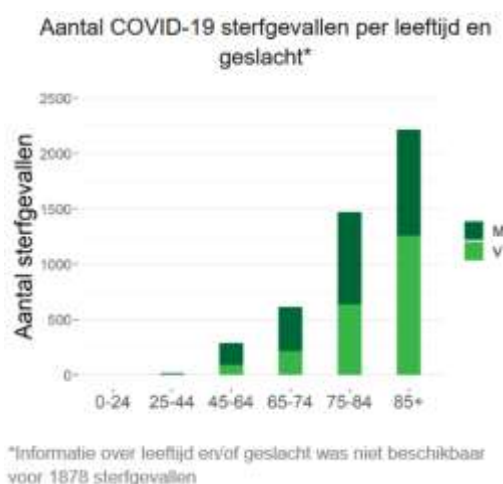
Bovendien wil niemand die ouder is gereduceerd worden tot een verzameling aan kwetsbaarheden. Ook niet in deze crisistijden. Ouderen zijn mensen met (levens)ervaring en competenties die hun leven zo lang mogelijk zelf in de hand willen houden en - weliswaar op een veilige manier - willen blijven deelnemen aan het sociaal-culturele en economische leven. Op vele gebieden leveren zij een waardevolle bijdrage aan de samenleving, bijvoorbeeld in de vorm van mantelzorg, kinderopvang en vrijwilligerswerk. Bijna 10% van de 65- tot 69-jarigen in Vlaanderen is zelfs nog steeds professioneel actief, onder meer in essentiële sectoren. Alle onderzoek geeft daarbij aan dat deze engagementen ook essentieel zijn voor hun eigen gezondheid en welzijn.

Anno 2020 telt België meer dan 2,2 miljoen 65-plussers. Willen we tot een versoepelingsstrategie komen die effectief nageleefd en volgehouden wordt, dan zal deze voldoende genuanceerd moeten zijn en ouderen in uiteenlopende situaties een realistisch perspectief moeten bieden.

Daarbij is het voor de Vlaamse Ouderenraad van essentieel belang dat de ouderen niet alleen als een kwetsbare groep mensen worden bekeken, maar ook als een groep van actieve mensen met ervaring en competenties die hun rol in de gemeenschap willen opnemen, in verbinding met anderen. Welzijn en veiligheid moeten daarbij hand in hand gaan.

2. Wat zeggen de cijfers?

Op dit moment komt iets meer dan 1 op 8 overlijdens waarvan we de leeftijd kennen uit de groep van 65 tot 74, en ca. 1 op 3 uit de groep van 75 tot 84 jaar. Ongeveer de helft van de overlijdens doet zich voor bij mensen van 85 of ouder.

Van de 65-plussers die opgenomen worden in het ziekenhuis heeft gemiddeld 86,7% naast coronasymptomen ook één of meer andere onderliggende aandoeningen. Slechts 13,3% van de 65-plussers wordt in het ziekenhuis opgenomen zonder vooraf bestaande aandoeningen.

Deze cijfers tonen aan dat we de risicogroep absoluut niet kunnen reduceren tot de oudste ouderen, en dat voor elke leeftijdsgroep maatregelen zoals social distancing en handhygiëne van belang zijn. Tegelijk kunnen we wel stellen dat onder meer de grote kloof qua overlijdensrisico tussen de groep van 65 tot 74 versus de ouderen van 75+ en de samenhang met andere aandoeningen aanknopingspunten biedt om op een genuanceerde manier te differentiëren binnen de brede categorie 'ouderen', mits duidelijke begeleidende richtlijnen.

3. Kader voor de exit-strategieën

3.1. Europees

De Europese Commissie publiceerde recent een [roadmap](#) met aanbevelingen om de graduele afbouw van de veiligheidsmaatregelen gelijkmatig en evenwichtig te laten verlopen. Daarin wordt een duidelijk accent gelegd op het trager afbouwen van veiligheidsmaatregelen voor ouderen:

*'The most vulnerable groups should be protected for a longer time: while comprehensive data is still missing, evidence suggests that **elderly** and people suffering from chronic diseases are at higher risk. People with mental illness are another possible group at risk. Measures should be envisaged to continue protecting them, while lifting restrictions for other groups.'*

Verder besteedt de roadmap helaas geen aandacht aan de consequenties van deze verlengde maatregelen op vlak van mentaal en fysiek welzijn, eenzaamheid, mantelzorg, ... bij ouderen, noch aan de nood van begeleidende maatregelen of uitzonderingen. Opmerkelijk is wel dat de Commissie geen enkelvoudige leeftijdsgrens naar voor schuift.

3.2. België

In België is een taskforce opgestart onder voorzitterschap van professor Erika Vlieghe. Tot nader order is nog weinig geweten van het kader dat zij willen hanteren. Uit berichtgeving leiden we af dat naast het beperken van het besmettingsrisico, in een volgende fase ook economische continuïteit, sociale rechtvaardigheid en geestelijke gezondheid als dominante criteria gehanteerd zouden worden.

Daarnaast is op Vlaams niveau een taskforce actief om de aanpak van de urgente noden in de zorgsector te coördineren. Voor de Vlaamse Ouderenraad is het essentieel dat deze snel tot resultaat leidt. Tegelijk heeft deze taskforce een belangrijke verantwoordelijkheid in het uitklaren van het noodzakelijke traject om ook in de zorg opnieuw contact en bewegingsvrijheid voor bewoners met zorgnoden mogelijk te maken.

4. Concrete insteken en aandachtspunten

De Vlaamse Ouderenraad ziet bij het uitdenken van de versoepelingsstrategie en de bijhorende richtlijnen verschillende situaties die een gedifferentieerd antwoord vragen. Daarbij gaat het onder meer om:

- Zoals aangegeven is een deel van de 65-plussers nog **professioneel actief**. In Vlaanderen gaat het onder meer om ca. 9,3% van de 65- tot 69-jarigen, wat neerkomt op meer dan 4 200 mensen. Daarbij gaat het onder meer om tewerkstelling in sectoren waar social distancing en andere veiligheidsmaatregelen makkelijk toegepast kunnen worden (incl. essentiële sectoren). In dergelijke situaties moet een genuanceerde versoepeling mogelijk zijn.
- De **opvang van kinderen** wanneer de scholen heropenen, en wanneer de zomervakantie start, is evenzeer een aandachtspunt. Voor ouders die werken, en zeker voor alleenstaande ouders, is de hulp van grootouders vaak onontbeerlijk. Tegelijk kan ook de psychologische impact van het doorknippen van het contact tussen grootouders en kleinkinderen niet onderschat worden. Nu al is duidelijk dat het draagvlak bij jonge en gezonde grootouders op dit vlak afneemt.
- Alle **ouderenorganisaties** zijn gestopt met het organiseren van activiteiten voor hun leden. Nochtans zijn zij voor veel ouderen een belangrijke bron van sociale contacten en betekenisvolle

activiteiten, en vervullen zij een belangrijke antennefunctie voor problemen en kwetsbaarheden. Met het oog op het welzijn van ouderen doorheen de komende maanden, stellen we voor dat met de sector bekeken wordt op welke manier zij op een veilige en kleinschalige manier aangepaste activiteiten kunnen opstarten, in lijn met de algemene principes binnen de versoepelingsstrategie.

- In tal van organisaties vervullen ouderen (vaak noodzakelijk) **vrijwilligerswerk**. In het kader van de heropstart van onze samenleving en economie moet bekeken worden welke engagementen op een veilige manier georganiseerd kunnen worden.
- Ook **wie minder mobiel is** zal de komende maanden toch af en toe een essentiële verplaatsing moeten maken. Zeker als het gaat om sociaal kwetsbare mensen zonder netwerk dat informele ondersteuning kan bieden. Voor hen spelen de lokale Minder Mobielen Centrales vaak een cruciale rol om die verplaatsingen betaalbaar aan te kunnen bieden. Alleen draaien deze sterk op vrijwilligers, waaronder heel wat actieve jonggepensioneerden. Ook hier lijkt het ons nodig om met de nodige veiligheidsmaatregelen essentieel vrijwilligerswerk mogelijk te maken, dan wel te voorzien in evenwaardige alternatieven.
- In de **zorg** zijn de veiligheidsmaatregelen van bijzonder belang. Hier gaat het immers niet enkel om de afweging qua risico voor elke zorgbehoevende oudere als individu, maar ook om het risico voor alle medebewoners, zorgverleners, gezinnen van zorgverleners, ... Toch moet ook hier oog zijn voor situaties waarin er nood is om zware mantelzorg over meerdere personen te kunnen verdelen, en de nood aan sociaal contact voor de zorgbehoevende zelf. De randvoorwaarden daarvoor moeten snel duidelijk zijn, zodat per voorziening of per thuissituatie bekeken kan worden of daaraan voldaan is en op welke manier de richtlijnen op een veilige manier in de praktijk omgezet kunnen worden.
- Kinesisten, tandartsen en andere specialisten hebben de afgelopen periode hun activiteiten minimaal gehouden. Om bijvoorbeeld valincidenten bij ouderen thuis zoveel mogelijk te voorkomen en de mobiliteit van ouderen te behouden, is het belangrijk om kinesessies weer op te starten. Ook andere belangrijke **consultaties en operaties** die uitgesteld werden uit angst voor besmetting, zouden langzaamaan hervat moeten worden. Hierbij moet ook aandacht zijn voor zorgvragen die uitgesteld werden door de zorgbehoevende oudere zelf.

Het spreekt voor zich dat de gezondheid en het welzijn van wie kwetsbaar is in deze crisis centraal staat. De Vlaamse Ouderenraad wil daarbij nadrukkelijk mee waken over het welzijn en de veiligheid van ouderen. We vrezen evenwel dat de huidige focus op één enkele leeftijdsgrens, zonder nuance of differentiatie, het draagvlak onder ouderen in gedrang brengt, en heel wat reële knelpunten in het leven van ouderen onbeantwoord laat.

De Vlaamse Ouderenraad en de ouderenorganisaties vragen daarom om mee betrokken te worden in het denkwerk rond de toekomst van de veiligheidsmaatregelen ten aanzien van ouderen. We vragen de Veiligheidsraad om de komende weken in samenspraak met de sector van ouderen te bekijken welke richtlijnen op een veilige manier mogelijk zijn, zowel op korte als op langere termijn.